

გურამ გაბუნია
ლია გაბუნია

საქართველოს სახელმწიფოს ახალი ავტონომიური და
ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და
მოწყობის პრობლემატიკა

2005 წლის 5-6 მაისს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩატარდა რესპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენცია, თემაზე: **“საქართველოს სახელმწიფო — უნიტარული თუ ფედერაციული”**. კონფერენციის მსვლელობაში მონაწილეობა მიიღეს საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლებისა და სამეცნიერო დაწესებულებათა წარმომადგენლებმა. აქ მოწვეული იყვნენ ისტორიკოსები, ფილოსოფოსები, სოციოლოგები, სამართალმცოდნეები, ეკონომისტები. **ორდღიანი სამეცნიერო სესია** მაღალ დონეზე იყო ორგანიზებული.

“როგორც ცნობილია, **1995 წლის** აგვისტოში მიღებულ, ჩვენი ქვეყნის დღეს მოქმედ **კონსტიტუციაში**, **ლიადაა დატოვებული (!)** საქართველოს სახელმწიფოს ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის პრობლემატიკა, რაც, ცხადია, ძალზე სამწუხარო ფაქტია...” (გ. გაბუნია, 2005, გვ. 69-81).

სამეცნიერო **კონფერენციაზე გაიმართა** საინტერესო და სასარგებლო სჯა-ბაასი საქართველოს სახელმწიფოს ძველი, ახალი და მომავალზე გათვლილი, მდგრადი, ოპტიმალური და სამართლიანი **ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის** თაობაზე. ქუთაისიდან მასში მონაწილეობდა ორი მომხსენებელი. კონფერენციის მონაწილეებმა მხარი დაუჭირეს **საქართველოს დეცენტრალიზებულ უნიტარულ სახელმწიფოდ** დაყოფისა და მოწყობის მოდელს და მიიღეს **მიმართვა** რესპუბლიკის მოსახლეობისა და პოლიტიკური ხელმძღვანელობისადმი.

კონფერენციის მასალები და მიმართვის ტექსტი ცალკე **კრებულად გამოიცა**. მიმართვის დასასრულს ნათქვამია, რომ, იმედია, საქართველოს ხელისუფლება გაგებითა და ყურადღებით მოეკიდება სამეცნიერო კონფერენციაზე გამოთქმულ **“ჩვენს მოსაზრებებსა და წინადადებებს (თეორიულ დებულებებსა და პრაქტიკულ რეკომენდაციებს) ქვეყნისთვის ამ სასიცოცხლო პრობლემის გადაწყვეტისას”**. მიმართვის ტექსტის შედგენაში ვმონაწილეობდი მეც, როგორც მასალების კრებულის სარედაქციო საბჭოს წევრი (გ. გაბუნია, 2005, გვ. 69-81). დღევანდელი საქართველოს ტერიტორიული მოწყობა ასიმეტრიულია: ის მოიცავს ორ ავტონომიურ რესპუბლიკას, ცხრა მხარესა და საქართველოს დედაქალაქს — თბილისს. მხარეები არ არიან ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულები. თვითმმართველობის ერთეულებია 62 მუნიციპალიტეტი და 5 ქალაქი (“სიდა“-ში).

ყოველი მეცნიერული პრობლემის შესწავლას წინ უნდა უძღოდეს განსახილველი **საკითხის ისტორიოგრაფიული მიმოხილვა**. სამწუხაროდ, მის სრულყოფილ სურათს აქ ვერ წარმოვადგენთ. აღძრულ საკითხთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, ხაზგასმით აღვნიშნავთ შემდეგს (გ. გაბუნია, 2005, გვ. 69-80):

თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფოს ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის საკითხებზე **სპეციალურ ლიტერატურაში** განსხვავებულ თვალსაზრისთა მეტად რთული სპექტრია წარმოდგენილი, მაგრამ ამ მრავალფეროვან მოზაიკაში, განსაკუთრებით, საქართველოს ავტონომიური რეგიონების სტატუსის საკითხში, ძირითადად, **ორი, ურთიერთსაპირისპირო მოსაზრება დომინირებს:**

პირველი, რომელსაც ძირითადად რუსული (ნაწილობრივ — დასავლური), აგრეთვე, აფხაზური, ოსური და დროდადრო — სომხური, და ამ ბოლო დროს, — აზერბაიჯანული მხარეები გვთავაზობენ და რომელსაც კაპიტულანტური სულისკვეთებით გამორჩეული ზოგიერთი ქართველი პოლიტიკოსი და პოლიტოლოგიც, არაერთი პოლიტიკური პარტია და ე. წ. არასამთავრობო ორგანიზაცია იზიარებს (ცხადია, არაფერს ვამბობთ აფხაზ და ოს ექსტრემისტ სეპარატისტებსა და მათ იდეოლოგებზე, რომლებიც საერთოდ უარს ამბობენ საქართველოს სახელმწიფოს ფარგლებში ყოველგვარი ფორმით ინტეგრაციაზე!); **ბოლო მეორე** — ქართულ-ეროვნულ თვალსაზრისთა მთელი სპექტრი (ტ. ფუტყარაძე, 2005; რ. თოფჩიშვილი, 2008).

საკვლევ პრობლემატიკაში შეინიშნება, აგრეთვე, ე. წ. **ნეიტრალური**, უფრო სწორად, მოსაზრებათა და იდეათა რალაც **გაუგებარი ნაწავი**, რომელსაც ძირითადად საერთაშორისო ორგანიზაციები და მათი ქართველი მიმდევრები გვთავაზობენ.

თითქმის ყველა პოზიციის მიმდევართა მნიშვნელოვან ნაწილს ახასიათებს ამ მართლაც პრობლემური საკითხის დედაარსისა და ისტორიის, მისი წარმოშობისა და გამწვავების ქეშმარიტი მიზეზების არსებითი არცოდნა. განსაკუთრებით თვალშისაცემია აღნიშნული პრობლემის მეტისმეტი პოლიტიზირება და მის გადასაჭრელად გზების ძიების არასერიოზული, ცალმხრივი და ყოვლად უსუსური არგუმენტაცია. სამწუხაროდ, ეს უაღრესად სერიოზული, ჩვენი ქვეყნის მომავლისათვის, მისი ეროვნული უსაფრთხოებისა და სახელმწიფოებრივი არსებობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრობლემატიკა გადაიქცა ხელმოცარულ პოლიტიკოსთა, მეცნიერთა და ჟურნალისტთა “სავარჯიშო საასპარეზოდ”. აღნიშნულ საკითხებში ქართული ოფიციოზის მხრიდან სერიოზული **“ისტორიოგრაფიული ნიჰილიზმი და აშკარა კაპიტულაცია”** შეინიშნება...

ჩვენ ყველა დაინტერესებულ მხარეს მოთმინებითა და ყურადღებით უნდა მოვუსმინოთ და **მათი ინტერესებიც უცილობლად გავითვალისწინოთ**, მაგრამ ჩვენი ქვეყნის საჭირბოროტო საკითხები **ჩვენ თვითონ უნდა გადავწყვიტოთ!** (დ. მუსხელიშვილი, 2005, გვ.18), (ალ. დაუშვილი, 1918-1921 წწ., 1990, გვ. 460).

აქ ყველაზე ბრძენი მასწავლებელი შეიძლება იყვნენ ჩვენი დიდი წინაპრები, ასევე, მშობლიური ქვეყნის ისტორიული წარსულის ტკბილ-მწარეგამოცდილება, **საქართველოს სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესები**. ამასთან,

აღნიშნულ საკითხში სათანადო პატივი უნდა მივავით თანამედროვე მსოფლიოს (განსაკუთრებით — **ევროპულ**) **გამოცდილებას** და, რაც მთავარია, **უახლეს ეროვნულ, რეგიონულ და გლობალურ საფრთხეებსა და “გამოწვევებს”** (გ. გაბუნია, 2005, გვ. 70).

სამწუხაროდ, ჩვენი ქვეყნის ავტონომიურ და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ მოწყობაზე მსჯელობისას **რეგიონული ასპექტი სათანადოდ არ არის გათვალისწინებული**. არადა, თანამედროვე მსოფლიოში რეგიონულ ფაქტორს უაღრესად სერიოზული ყურადღება ექცევა. **“რეგიონალიზმი”** კაცობრიობის უახლესი ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე აქტუალურ და მწვავე პრობლემად იქცა. ჩვენგან განსხვავებით რეგიონსა და რეგიონალიზმს მკაცრად აკრიტიკებს ბატონი ტარიელ ფუტყარაძე (იხ. ქვემო ქართლის რეგიონული გაზეთი “თრიალეთის ექსპრესი“): “პირველ რიგში არ მომწონს ამ კოდექსის ფორსირებული დამტკიცება (31.10.2013) საქართველოს მთავრობის მიერ; არ მომწონს იმიტომ, რომ ამ კოდექსში შემოტანილია, ერთი მხრივ, ეგრეთ წოდებული რეგიონული თვითმმართველობის ელემენტები, რომლებსაც არ ითხოვს “ევროპული ქარტია ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ. ბატონი ტარიელის აზრით, რეგიონული მოწყობა საქართველოს კონსტიტუციას ეწინააღმდეგება. არ არის გასაკვირი რომ, აზრთა სხვადასხვაობას ჰქონდეს ადგილი; ამ მხრივ სამუშაო პროცესში, ალბათ, ბევრჯერ მოგვიწევს უკან დახევა და ჩვენივე დაფიქსირებული შეხედულების შესწორება. მთავარია, კანონის მიღებისას ყველაზე საუკეთესო ვარიანტი დამტკიცდეს. ამას კი დრო და ისტორიაც სჭირდება.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციამ, რომელიც 1921 წელს იყო მიღებული, ხელახლა განსაზღვრა ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობა (რ. თოფჩიშვილი, 1990, გვ. 460).

ამგვარად, ჩვენი აზრით, საქართველოს მომავალი ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის საკითხი უნდა განვიხილოთ არა მარტო **სრულიად საქართველოს**, არამედ უფრო მეტიც, **კავკასია-მცირე აზიის რეგიონულ კონტექსტშიც...**

განსახილველი პრობლემის აქტუალობისა და სირთულის გამო, მის დედაარსში უკეთ ჩაწვდომის მიზნით, საჭიროდ მიგვაჩნია, აქვე გავაკეთოთ **მცირე ისტორიული და ისტორიულ-გეოგრაფიული ექსკურსი**.

თუ ქართველი ხალხის მთელი ისტორიული საცხოვრისისა და მისი ძირითადი შემადგენელი ნაწილების (რეგიონებისა და “ქვეყნების”) ჩამოყალიბების ერთიან და მრავალათასწლოვან პროცესს **ქვეშარტი ისტორიზმის** უნივერსალური პრინციპის თვალთახედვიდან ერთ მთლიანობაში გავიაზრებთ, აშკარად აღმოვაჩინთ საერთოქართული ისტორიის შემდეგ **უზოგადეს კანონზომიერებას:**

1. ერთიანი, მთლიანი და განუყოფელი ქვეყანა **საქართველო** (“**სრულიად საქართველო**“) ბუნებრივად და ისტორიულ-გეოგრაფიულად იყოფოდა (და იყოფა) **ორ ძირითად ნაწილად — აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოდ**. მათ შორის გამყოფი ფიზიკურ-გეოგრაფიული საზღვარი გადიოდა **ლიხის ქედზე**, უფრო აზუსტად — **ლიხის, მესხეთისა და არსიანის**

მთების წყალგამყოფ ხაზზე. ამიტომ აღმოსავლეთ საქართველოს **ლიხთ-ამერეთს**, ანუ ამერეთს (დედა მდინარე — მტკვარი), ხოლო დასავლეთ საქართველოს — **ლიხთ-იმერეთს**, ანუ იმერეთს (დედა მდინარე — რიონი), ანდა სულ მოკლედ — ამერს და იმერს ეძახდნენ.

მათი თავდაპირველი ისტორიული **სახელწოდებებია**: აღმოსავლეთ საქართველოსი — **ქართლი**, ანუ **იბერია** (ან კიდევ — ქართლ-კახეთი), დასავლეთ საქართველოსი — **ეგრისი**, ანუ **აია-კოლხეთი** (ან კიდევ: ეგრის-კოლხეთი, ეგრის-ლაზეთი, ეგრის-აფხაზეთი, ლიხთ-იმერეთი, იმერეთი)*.

2. საქართველოს ორივე ნაწილი, თავის მხრივ, იყოფოდა ისტორიულ-გეოგრაფიულ ერთეულებად — **“ქუეყნებად”** (უფრო ადრე — “ხეობებად”). თითოეულ ქვეყანას გააჩნდა თავისი საკუთარი სახელწოდება, “ცენტრი”, საზღვრები და ფუნქცია-“დანიშნულება“, რომლებიც დროდადრო ნაწილობრივ იცვლებოდა ხოლმე. ცალკეული ქართული “ქვეყნების” **ერთობლიობა შეადგენდა ჯერ ქართლსა და ეგრისს**, ხოლო შემდეგ — **მთელ სრულიად საქართველოს**.

საქართველო (“სრულიად საქართველო“, “ყოველი საქართველო“, “ერთობილი საქართველო“), ცალკე აღებული, თვითონ წარმოადგენდა **ერთ (და განუყოფელ) დიდ ქვეყანას**. ასე იყო ეს ბუნებრივად, გეოგრაფიულად და ისტორიულად უხსოვარი ხანიდან დღემდე.

3. აღმოსავლეთ საქართველოს, ანუ ქართლის ცენტრალურ და წამყვან ქვეყანას წარმოადგენდა **“შიდა ქართლი“**, ხოლო “ცენტრს” — **მცხეთა-თბილისი** (ერთხანს — უფლისციხე). დასავლეთ საქართველოსათვის, ანუ ეგრისისათვის ასეთივე როლს ასრულებდა **“შიდა ეგრისი”** (“ქუთათისის ქვეყანა“, ანუ “სამოქალაქო“) და ქალაქი **ქუთაისი** (ერთხანს — ციხეგოჯი). **თბილისი** (“ტფილისი“), ამავე დროს, წარმოადგენდა სრულიად საქართველოს საერთო **ეროვნულ დედაქალაქსაც...**

საქართველოს ორივე წამყვანი ქვეყანა “შიდა ეგრისი“ და განსაკუთრებით — “შიდა ქართლი“ ხშირად გამოდიოდა დაქსაქსული სამშობლოს **გამაერთიანებლის**, ქართველი ხალხის კონსოლიდაციის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის უცხოელ დამპყრობთა წინააღმდეგ **ბრძოლის მთავარი ორგანიზატორის** როლში.

ანალოგიურ ფუნქციას, ასეთივე ბუნებრიობითა და მასშტაბურობით ქართველი ერის ისტორიაში **არც ერთი სხვა რეგიონი (და ქალაქი)** არ ასრულებდა.

4. ისტორიულ-გეოგრაფიული თვალსაზრისით სხვა, “მესამე“, ე. ი. **“სამხრეთი”** (ან, მით უმეტეს — “ჩრდილოეთი“) **საქართველო არ არსებობდა**. ასეა ეს მკაცრი მეცნიერული — ისტორიული და ისტორიულ-გეოგრაფიული თვალთახედვით. უძველესი **საქართველოს ისტორია** და გეოგრაფია, ქეშმარიტ **ისტორიზმზე** დამყარებული ძველი **ქართული ცნობიერება** მათ არც იცნობს...

* რედაქტორის შენიშვნა: აია-კოლხეთის სახელმწიფო გაცილებით უფრო დიდ ტერიტორიას მოიცავდა, ვიდრე ეგრისის საერისთავო.

მაგრამ **დანარჩენი საქართველოსაგან მნიშვნელოვნად განსხვავებული**, არახელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობის, საერთოეროვნული “ცენტრებიდან” სიშორისა და თავისი, სხვა დრამატული თუ ტრაგიკული ისტორიული სვე-ბედის გამო, მკვლევართა მნიშვნელოვან ნაწილს, სრულიად ქართლის (იბერიის) და სრულიად ეგრისის (აია-კოლხეთის) განუყოფელი და მრავალჭირნანახი სამხრეთ-დასავლეთ განაპირა მხარეების ერთმანეთთან მექანიკური “შეერთების” გზით, დასაშვებად მიაჩნიათ საქართველოს **“მესამე ნაწილის” — სამხრეთი (უფრო სწორად, სამხრეთ-დასავლეთი) საქართველოს** (დედამდინარე — ჭოროხი) არსებობაც. ამ აზრს იზიარებს, ბატონი დავით მუსხელიშვილი; მისი აზრით, “ამიტომ იყო, რომ ქართველი ხალხი დავით აღმაშენებლის უდიდეს დამსახურებად მხოლოდ იმას კი არ თვლიდა, რომ მას “თურქნი სპარსნი და არაბნი საზღვართა გარე განესხნეს”, არამედ იმასაც რომ “თევზნი ამერთა წყალთაგან იმერთა წყალთა შთავსხნეს” (დ. მუსხელიშვილი, 2005; გვ. 18).

ეს ცნება-ტერმინი შედარებით გვიან შემოვიდა ხმარებაში. ჩვენი სამშობლოს ისტორია, ისტორიული გეოგრაფია და ეთნოგრაფია, ჩვენი შემდეგდროინდელი და, მით უმეტეს, **თანამედროვე ქართველთა ეროვნული ცნობიერება მხარს უჭერს ასეთ დაყოფასაც!**

სამხრეთი საქართველოს (ისტორიული **ჭანეთ-ლაზეთი, აჭარა, სრულიად მესხეთი და ჭავჭავეთი**) უძველესი და უპირველესი რეგიონული “ცენტრები” იყო **ტრაპეზუნტი** და **არტანუჯ-ბანა** (შემდეგში ეს უკანასკნელნი **ახალციხემ** შეცვალა). დაწყებული 1878 წლიდან, 136 წელზე მეტია, არსებითად მთელი რეგიონის, ე. ი. სამხრეთ საქართველოს “ცენტრად” გვევლინება **ბათუმი** — ჩვენი სამშობლოს ე. წ. “მესამე ცენტრი”, მისი “საზღვაო კარიბჭე”. **აჭარა** “დიდი ქართული აისბერგის”, ჩვენი მოუშუშებელი ეროვნული ჭრილობის - ისტორიული სამხრეთი საქართველოს ხილული და ყველაზე ნათელი ნაწილია!..

ჩვენი ღრმა რწმენით, ასეთია მოკლედ ქართველთა ისტორიულ-ეროვნული საცხოვრისის, მისი ძირითადი შემადგენელი რეგიონებისა და “ქვეყნების” ფიზიკური გეოგრაფიისა და ისტორიის უაღრესად ზოგადი, მაგრამ ობიექტური თავგადასავალი. ცხადია, აღნიშნული **ისტორიული ჭეშმარიტების** უგულვებელყოფა არ შეიძლება...

თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფოს ობიექტური და სამართლიანი **ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა-მოწყობისას** ზემოაღნიშნული, ყველაზე უტყუარი **ეროვნული გამოცდილება**, მისი **ისტორიული გაკვეთილები** და **“რეკომენდაციები”** უცილობლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული!

საქართველოს რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში შესვლის შემდეგ ქვეყნის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობა რუსების ინტერესების მიხედვით დალაგდა. “მკითხველთან ბოდიშს ვიხდით, რომ ქართული ისტორიოგრაფიისათვის კარგად ცნობილ ფაქტებს ადგილი დავუთმეთ, მაგრამ როგორც ჩანს, ცნობილი რეალიების გახსენება-დაფიქსირებაც ხანდახან საქირო ხდება. ასე რომ, ისტორიის პასუხი ერთია: “საქართველო თუ ქართული სახელმწიფოები, წარმოქმნიდან გაუქმებამდე, უნიტარულ ხასიათს ატარებდნენ” — აღნიშნავს ბატონი გიორგი მჭედლიძე (გ. მჭედლიძე, 2005. გვ. 21).

დღეს საქართველო (საქართველოს რესპუბლიკა) ოფიციალურად **ორ ავტონომიურ რეპუბლიკად** (აფხაზეთი და აჭარა) და **ათ მხარედ** (მათ შორისაა დედაქალაქი **თბილისი!**) იყოფა. ყველა ეს ავტონომიური და მსხვილი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული ერთად აღებული შედგება 70-ზე მეტი **საქალაქო ზონისა და სასოფლო რაიონისაგან**. ეს უკანასკნელნი, თავის მხრივ, შედგებიან რაიონული დაქვემდებარების **ქალაქების, დაბების, სასოფლო (სათემო) ხაკრებულოების, მასში შემავალი სოფლებისა და სხვა დასახლებული პუნქტებისაგან**. ამჟამად საქართველოს დედაქალაქი **თბილისი ხუთ საქალაქო ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ რაიონად** იყოფა.

XIX საუკუნის ბოლოს საქართველოს ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი თბილისის და ქუთაისის გუბერნიების საზღვრებში იყო მოქცეული (ალ. დაუშვილი, 2004, გვ. 93). ამასთან დაკავშირებით რ. თოფჩიშვილი წერს: “ისტორიული ბედუკულმართობის გამო, საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა XXI საუკუნის დასაწყისში დღის წესრიგშია და ეს ფრიად აქტუალური პრობლემაა” (რ. თოფჩიშვილი, 2005, გვ. 96). საქართველოს თანამედროვე ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ დაყოფასა და მოწყობაში **ახალია მხოლოდ სამხარეო დაყოფა!** ეს პოლიტიკური გადაწყვეტილება **1995 წლის იანვარში** სრულიად მოუმზადებლად მიიღეს. მისი არსებობა არ დაუკანონებია **იმავე წლის აგვისტოში** მიღებულ ქვეყნის ახალ, ამჟამად მოქმედ **კონსტიტუციას**. როგორც ჩანს, საქართველოს ორ ავტონომიურ და ათ მსხვილ სამხარეო ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულად დაყოფა, უპირველეს ყოვლისა, მიზნად ისახავდა, პრეზიდენტის რწმუნებულის და მისი აპარატის მეშვეობით, საპრეზიდენტო ხელისუფლების რეგიონებში “დელეგირების” გზით, მისი ძალაუფლების განმტკიცებას...

როგორია ქვეყნის **სამხარეო დაყოფის პირველი ცხრამეტი წლის შედეგები?**

როგორც ცნობილია, საქართველოში მხარეები, ძირითადად, **ეთნოგრაფიული და ბუნებრივ-გეოგრაფიული ნიშნის** მიხედვით მოეწყო. თუმცა, ზოგიერთ მხარეთა (განსაკუთრებით **მალაღმთიანი რეგიონების**) **ტერიტორიული კონფიგურაცია**, იმთავითვე სერიოზულ დავას იწვევდა და ამკარად ხელოვნურობის ნიშნებს ატარებდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით დაზარალდა ისტორიულ-ეთნოგრაფიული **სვანეთი**. ეს უძველესი ქართული ქვეყანა და მისი ადმინისტრაციული “ცენტრი” (“ცენტრები”) რატომღაც ორ ახალ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ მხარესა და სვანეთიდან შორს მდებარე **ორ სამხარეო ცენტრს (ზუგდიდი და ამბროლაური)** შორის “გაყოფილი” აღმოჩნდა! ბოლო **აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის** ახალმა საერთო-სამხარეო ცენტრმა ძველი რაიონული “ცენტრებიდან” კიდევ უფრო შორს — **მცხეთაში** გადაინაცვლა!

ადმინისტრაციული მხარეების **უფლება-მოვალეობანიც** ბოლომდე ამოუცნობი და გაუგებარი დარჩა! ამასთან, სამხარეო დაყოფამ რამდენადმე ხელი შეუწყო ჩვენს ქვეყანაში თითქმის მივიწყებული **პარტიკულარიზმისა** და კუთხურობის ახალ გამოცოცხლებას იქაც კი, სადაც იგი წინათ თითქმის არ შეინიშნებოდა. და კიდევ: ამით **“თბილისგარეთა საქართველოს”** (პირველ

რიგში, მაღალმთიანეთის და საქართველოსა და მსოფლიოს ერთ-ერთი უძველესი საქალაქო და ადმინისტრაციული "ცენტრის" — ქუთაისის) დაწყებული ნგრევა არ შეჩერებულა! იგი თითქოს კიდევ უფრო ფართო მასშტაბით გაგრძელდა. "რეგიონული დარბევა" საქართველოს სახელმწიფოს ერთიანობას, მის მომავალ არსებობას სასიკვდილო საფრთხეს უქადის...

ჩვენი აზრით, შეიძლება გაბედულად ითქვას, რომ დღევანდელი ფორმითა და შინაარსით საქართველოს მსხვილ ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მხარეებად (ფაქტობრივად მეფის რუსეთის დროინდელი მაზრების მსგავს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციულ ერთეულებად) დაყოფის თეორიამ და პრაქტიკამ ვერ გაამართლა.

ქვემოთ წარმოდგენილია ჩვენი ქვეყნის მრავალათასწლოვან გამოცდილებაზე დამყარებული, დღევანდლობასა და, განსაკუთრებით, მომავალზე გათვლილი საქართველოს ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის, ჩვენი აზრით, ერთ-ერთი ყველაზე ობტიმალური ვარიანტის პროექტი. მასში გათვალისწინებულია რეგიონული (კავკასია, ევროპა) და გლობალური (მსოფლიო) გამოცდილების არაერთი ასპექტიც. ცხადია, აღნიშნული "პროექტი" ცალკეული ნაკლოვანებებისაგან დაზღვეული ვერ იქნება...

საქართველოს უნიტარული (ე. ი. ერთიანი, მთლიანი და განუყოფელი!) **სახელმწიფო** (დედაქალაქი — თბილისი) დაიყოფა ერთ ავტონომიურ რეგიონად და ოთხ მსხვილ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულად (ისტორიულ-გეოგრაფიული მხარე):

1. აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა (დედაქალაქი — ცხუმი, ანუ სოხუმი);
2. აღმოსავლეთი საქართველოს მხარე (ცენტრი — თბილისი);
3. დასავლეთი საქართველოს მხარე (ცენტრი — ქუთაისი);¹

¹ დააკვირდით საქართველოს რესპუბლიკის თანამედროვე პოლიტიკურ-ადმინისტრაციულ რუკას. თქვენ იქ "აღმოაჩენთ" ისტორიასა და "ისტორიზმზე" გაუფხვარი და გაუფლმაროებული ძალადობისა და უმადურობის გასაოცარ და სამარცხვინო ფაქტს: ჩვენი სამშობლოს აშკარად არსებული 70-ზე მეტი (1989 წლისათვის — 80) ტერიტორიული ერთეულიდან (საქალაქო ზონები და სასოფლო რაიონები, თავისი ადმინისტრაციული ცენტრებით) ერთადერთია ქართული ურბანისტული ცივილიზაციის აკვანი და საქართველოს უხუცესი "სამეფო ქალაქი" ქუთაისი, რომელსაც 1938 წლიდან ფაქტობრივად არავითარი ტერიტორიული "საიციოცნლო სივრცე" და "გარე-ადმინისტრაციული" სტატუსი და ფუნქცია არ გააჩნია! ეს იყო (და არის!) ღვაწლშობილი ქალაქის უღვთო "ადმინისტრაციული დარბევა". იგი პირველი და ერთადერთი შემთხვევაა საქართველოს მეორე ეროვნული ცენტრის მრავალათასწლოვან ტკბილ-მწარე ისტორიაში... "სამ ათეულ წუზე მეტია ქალაქს წაართვეს პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული ფუნქცია: ეს არის ყოვლად გაუმართლებელი უსამართლობა ჩვენი ქვეყნის ერთ-ერთი უპირველესი ქართული ქალაქის მიმართ" (პ. ვაჭრიძე, გ. ვაჭრიძე, 1995, გვ. 17).

დამეტრულად უნდა შეიცვალოს არასახელმწიფოებრივი დამოკიდებულება ყველაფერი იმისადმი, რასაც ქუთაისი, მისი დიდი ისტორიული და კულტურული ტრადიციები, მისი დღევანდელი თუ ბუალისდელი დღე ჰქვია! აივტისა და მედვას, ბაგრატისა და დავითის, აკაცისა და გალაკტიონის ქალაქმა უნდა დაიბრუნოს ახალი შინაარსით გამდიდრებული თავისი კუთვნილი, ბუნებრივი, ისტორიული ფუნქცია და ხტრატეგია. ქუთაისმა უცილობლად უნდა იტვირტოს საერთო-ქართული "პასუხისმგებლობის" მისეული წილი, რომელიც მას საოცრად კარგად ხელეწიფება. ქართველ ერს მოეხატრა ახალი დიდი ეროვნული შემახილი ქუთაისიდან!..

აბალალორძინებულ ქალაქი ათმაგად დაუბრუნებინ: გაწულ აბავს დედასამშობლოს!

4. სამხრეთი საქართველოს მხარე (ცენტრი — ბათუმი);²

5. “დედაქალაქი“, ანუ “დიდი თბილისი“ (ცენტრი — თბილისი).

საქართველოს სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალი მხარეების უფრო მცირე მასშტაბის შიდა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა ასეთი იქნება:

1. ოთხი “სანაპირო ოლქი“ (რამდენადმე განსხვავებული ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული და, შესაძლოა, დროში შეზღუდული სტატუსით):

ა) **სამეგრელო** (ცენტრი — ზუგდიდი) — დასავლეთი საქართველოს მხარეში;

ბ) **სვანეთი** (ცენტრი — მესტია) — ასევე დასავლეთი საქართველოს მხარეში;

გ) **აჭარა** (ცენტრი — ბათუმი) — სამხრეთი საქართველოს მხარეში;

დ) **შიდა ქართლი** (ცენტრი — გორი), დღევანდელი სამხრეთი ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიის ჩათვლით — აღმოსავლეთი საქართველოს მხარეში.

2. **მომავალში** — სიტუაციების გართულების (“ეროვნული საფრთხეები“!) შემთხვევაში, დროდადრო შეიძლება შეიქმნას სხვა “სანაპირო ოლქებიც“...

ჩვენი ქვეყნის ასეთი ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა (ერთი ავტონომიური რესპუბლიკა და ოთხი მსხვილი ისტორიულ-გეოგრაფიული მხარე, მასში შემავალი ოთხი “სანაპირო ოლქით“) ყველაზე უფრო სრულყოფილად და სამართლიანად ასახავდა საქართველოს ისტორიულ, ისტორიულ-გეოგრაფიულ და ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ თუ ეთნოკულტურულ “თავგადასავალს“, მისი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინტერესებს. იგი ობიექტურად დააფიქსირებდა ისტორიულად და ფაქტობრივად დღეს არსებულ რეალებს, დროულად და ეფექტურად უპასუხებდა ჩვენს ქვეყანაში და მის საზღვრებს გარედან შექმნილ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ საფრთხეებსა და “გამოწვევებს“. ამასთან, იგი თანხვედრაში მოვიდოდა საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის მრავალსაუკუნოვან გამოცდილებასა და ტენდენციებთან, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივ მოთხოვნებთან (პირველ რიგში, საერთო-კავკასიურ ისტორიულ გამოცდილებასთან) და მრავალ

² დღეს არსებული აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ასეთ მსხვილ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულად (სამხრეთი საქართველოს მხარედ) ტრანსფორმაციის შედეგად თითქმის ყველაფერი თავის ადგილზე დადგება! ისტორიული სამართლიანობა აღდგება და ქართული რეგიონალიზმის პოლიტიკის ცნობრებაში განხორციელების გზაზე სერიოზული ნაბიჯი გადაიდგმება. აჭარა ხომ ყოველთვის მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მესხეთ-ჭავჭავთთან (ახლანდელი — ახალციხის, ადიგენის, ასპინძის, და, აგრეთვე, ახალქალაქისა და ნინოწმინდის რაიონები). იგი ისტორიულ-გეოგრაფიულად სამხრეთი საქართველოს განუყოფელი და ორგანული ნაწილი იყო (და არის). ამასთან, აჭარის მთიანეთის ჭარბი მოსახლეობა რამდენადმე (ოპტიმალურ დონემდე მაინც) აღადგენდა თანამედროვე მესხეთ-ჭავჭავთში საშიშრად დარღვეულ ეროვნულ-დემოგრაფიულ ბალანსსაც. აჭარის მთიანეთი ერთადერთი ქართული რეგიონია, სადაც მოსახლეობა დღესაც მრავლდება. აჭარა, დედაქალაქ ბათუმთან (საქართველოს მთავარი საზღვაო პორტი) და მთელ სამხრეთი საქართველოს მხარესთან ერთად, როგორც “დიდი ქართული აისბერგის“ ხილული ნაწილი, უკეთ შეასრულებდა თავის ისტორიულ მისიას. ბათუმისა და აჭარის როლი და ფუნქცია საქართველოს სახელმწიფოში არათუ შემცირდება, არამედ პირიქით, იგი კიდევ უფრო გაიზარდება...

სხვა, ანგარიშგასაწევ არგუმენტთან. ყველაფერი ეს ხელს შეუწყობდა მომავალში **ქართული რეგიონალიზმის** სწორი მიმართულებით განვითარებას. მოგეხსენებათ, **“რეგიონული პოლიტიკა”** თანამედროვე მსოფლიოში ერთ-ერთ ახალი მეტისმეტად მწვავე და აქტუალური პრობლემაა.

დღეისათვის საქართველოს სახელმწიფოს **ხუთ (არსებითად — ცხრა!) მსხვილ ისტორიულ-გეოგრაფიულად ჩამოყალიბებულ ავტონომიურ და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულად** დაყოფა ყველაზე **ობტიმალურ ვარიანტად** მიგვაჩნია. ამით ჩვენს ქვეყანაში შეიქმნება სამეურნეო-ეკონომიკური და კულტურული აღმავლობის, ეროვნული უსაფრთხოებისა და სტაბილური განვითარებისათვის საჭირო ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის საიმედო, მდგრადი და **“მობილური”** სამსაფეხურიანი სისტემა.

3. სასურველია, ძირითადად უცვლელად დარჩეს **სასოფლო რაიონის** (და საქალაქო ზონის) სტატუსის მქონე **ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებად** (რაიონებად) ქვეყნის დაყოფის **ამჟამად მოქმედი ბადე**. დღეს მათი რიცხვი **65-ია** (აფხაზეთის, ე. წ. “სამხრეთი ოსეთისა” და თბილისის შიდა საქალაქო რაიონების გარდა).

როგორც ჩანს, XX-XXI საუკუნეების საქართველოში **“რაიონი”** (სასოფლო რაიონი) — ისტორიულად ყველაზე უფრო **სიცოცხლისუნარიანი** (1930 წლიდან), მყარი და ობტიმალური ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული (დანაყოფი) აღმოჩნდა! მან დროის მკაცრ გამოცდას ყველაზე უკეთ გაუძლო. მისი შექმნის სათავეებთან ცნობილი ქართველი სწავლულები და პოლიტიკური მოღვაწეები (უპირველეს ყოვლისა, დიდი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, პავლე ინგოროყვა!) იდგნენ...

ოღონდ, თავის დროზე **ადმოსავლეთი საქართველოს მაღალმთიანეთის** (ხვეის გამოკლებით) მიმართ, კერძოდ, მისი დარაიონებისა და მათთვის ადმინისტრაციული ცენტრების შერჩევის საკითხში რესპუბლიკის პარტიულ-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მიერ დაშვებული სერიოზული (შეიძლება ითქვას — საბედისწერო და გამოუსწორებელი!) შეცდომების შედეგები დაგვიანებით და ნაწილობრივ მაინც **უნდა გამოსწორდეს!** დიდ შეცდომად მიგვაჩნია მაღალმთიან რეგიონებში მდებარე ასეული ისტორიული თემების **გაუაზრებლად “გამსხვილების”**, მოსახლეობის მთიდან ბარში მასობრივად და ძალდატანებით ჩამოსახლების არასახელმწიფოებრივი და ანტიეროვნული თეორია და პრაქტიკა. ადმოსავლეთი საქართველოს მაღალმთიანეთის მოსახლეობისაგან დაცლაში, ცხადია, სხვა სერიოზულ მიზეზებთან ერთად, თავისი უნებლიე წვლილი მიუძღვით **“უდანაშაულო დამნაშავეთ”,** ძველთაგანვე უგზობობით გატანჯულ, მაღალმთიანეთიდან შორს მდებარე მათ რაიონულ ცენტრებსაც, მშვენიერ ქართულ ქალაქებს — **დუშეთსა და ახმეტას.**

ადმოსავლეთი საქართველოს მაღალმთიანეთში, დიდი კავკასიონის წყალგამყოფი ქედის ორივე მხარეს მდებარე საქართველოს ცნობილი ისტორიული თემების: **მთიულეთ-გუდამაყრის, ფშავის, ხევსურეთისა და თუშეთის,** დღეს თავისი მოსახლეობის მცირერიცხოვნობით გამორჩეული თითოეული ამ “ქვეყნის” ადმინისტრაციული ცენტრი ისევ მაღალ მთაში უნდა შეიჩვენოს. ასეთი პატარა ადმინისტრაციული რაიონების “ცენტრების” როლს შედარებლად

ბუნებრივად შეასრულებენ: მთიულეთ-გუდამაყრისათვის — **დაბა ფასანაური**, ფშავისათვის — **მალაროსკარი**, ხევსურეთისათვის — **შატილი (ან ბარისახო)**, ხოლო თუშეთისათვის — **ომალო**. ზემოაღნიშნული მაღალმთიანეთის მცირე მასშტაბის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებს, როგორც ყველა სხვა დანარჩენს, მათი ადმინისტრაციული მომავალი ცენტრის **სახელი უნდა მიენიჭოს**.

რის ვაი-ვაგლახით დღემდე შემორჩენილი, მოსახლეობისაგან ჯერ კიდევ ბოლომდე დაუტლელი, უნიკალური და განუმეორებელი **ქართული მაღალმთიანეთი** ყველგან უნდა გადაარჩეს. იგი შთამომავლობას უნდა შევუნარჩუნოთ! თუნდაც ამისათვის საჭირო გახდეს თითოეული ამ ისტორიული კუთხის მიმართ ტერიტორიული მოცულობის, მოსახლეობის მცირერიცხოვნობის, სამეურნეო, სატრანსპორტო და სხვა სასიცოცხლო ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობის გამო, გარკვეულ და მნიშვნელოვან “ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ და ეკონომიკურ კომპრომისებზე” წასვლაც...

ასევე **დიდი შეცდომა** იყო ნ. ხრუშჩოვის მმართველობის ხანაში საქართველოში არსებული სასოფლო **რაიონების გამსხვილების** მცდელობა, რომელიც, როგორც მოსალოდნელი იყო, მეტისმეტად ხელოვნური და უდღეური აღმოჩნდა!..

4. საქართველოში იქნება განსაკუთრებული სტატუსის (ცენტრალური დაქვემდებარების) მქონე **თორმეტი ქალაქი**:

ა) ამჟამად არსებული: **თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, სოხუმი, რუსთავი და ფოთი**;

ბ) ასეთივე სტატუსი უნდა დაუბრუნდეს საქართველოს კიდევ ორ ქალაქს — **ზუგდიდსა და გორს** (თითოეული 50 ათასზე მეტი მცხოვრებით);

გ) სასურველი იქნებოდა ასეთივე სტატუსი მიანიჭებოდა, აგრეთვე, საქართველოს სხვა ისტორიულ ცენტრებს — **ცხინვალს, თელავს, ოზურგეთსა და ახალციხეს**.

დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე, ისტორიული გამოცდილებისა და პერსპექტივის გათვალისწინებით, რაციონალურად **უნდა შეირჩეს** საქართველოს სხვა მნიშვნელოვანი ქალაქებიც — დღევანდელი თუ მომავალი **“რეგიონული ცენტრები”**.

5. ქვეყნის ყველაზე **მცირე** ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულები და დასახლებული პუნქტები იქნება: სხვა ქალაქები (რაიონული დაქვემდებარების), საქალაქო ტიპის დასახლებები, დაბები, **სასოფლო (სათემო) საკრებულოები**, ცალკეული სოფლები (თავისი ისტორიული და განუმეორებელი “უბნებით”).

ჩვენი მრავალჭირნაანახი ქვეყნისათვის **პირველად (საწყის) ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულად კვლავ სოფელი (ანდა, განსაკუთრებით მაღალმთიანეთში არსებული მცირე სოფელთა საკრებულო — თემი) უნდა იქცეს!**

6. საქართველოს სახელმწიფოში **არჩევითი უნდა იყოს ცენტრალური, ავტონომიური (აფხაზეთი) და ადგილობრივი (საქალაქო, რაიონული და სასოფლო-სათემო) ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოები**. რაც შეეხება **მხარეებისა და “სანაპირო ოლქების”** ხელმძღვანელობას (მათ პირველ პირებს) თავისი, ე. ი. საპრეზიდენტო ხელისუფლების რეგიონებში

“დელეგირების“ მიზნით, პირველ ხანებში შეარჩევს და **დანიშნავს** ქვეყნის პრეზიდენტი...

7. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე რეალურად და ოპტიმალურად უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს **ადგილობრივი მმართველობა და თვითმმართველობა.**

და, **დასასრულს:** ყველა დონის ადმინისტრაციული აპარატის პერსონალური შემადგენლობა უნდა იყოს რაც შეიძლება **მცირერიცხოვანი, მობილური და ეფექტური.** ყოველგვარი ბიუროკრატია აქაც ერთხელ და სამუდამოდ უნდა გამოირიცხოს...

p. S.

ვფიქრობთ, ჩვენ მიერ აქ წარმოდგენილ საქართველოს უნიტარული და დეცენტრალიზებული სახელმწიფოს მომავალი და ხანგრძლივ დროზე გათვლილი ავტონომიური და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის პროექტს, ზოგიერთ მოსალოდნელ ნაკლოვანებასთან ერთად, ბევრი აშკარად გამოკვეთილი უპირატესობაც გააჩნია.

ჩვენ, აგრეთვე, ყურადღებით გავეცანით ყველა იმ პროექტსა და თვალსაზრისს, რომელიც ამ საკითხთან დაკავშირებით გახდა საზოგადოების განსჯის საგანი, მაგრამ გვინდა ჩვენი თვალსაზრისიც გავაცნოთ ამ საკითხით დაინტერესებულ პირებს, რადგან ვფიქრობთ, თუ მთლიანად არა ნაწილობრივ მაინც იქნება იგი მისაღები კომპეტენტური სამსახურებისათვის. ჩვენი აზრით, ის შეურაცხმყოფელი სიტყვები, რითაც ზოგიერთები მიმართავენ ერთმანეთს დაუშვებელია. მხოლოდ მეცნიერული მტკიცებულებებით და არგუმენტებით შეიძლება ჭეშმარიტების დადგენა. ამ საკითხით დაინტერესებისას მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სიყვარული გვამოქმედებას. მივესალმებით უკეთეს ვარიანტსაც.

დამოწმებული ლიტერატურა

გ. გაბუნია, 2005 - გ. გაბუნია, საქართველოს მომავალი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის საკითხისათვის, საქართველოს სახელმწიფო-უნიტარული თუ ფედერაციული, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი. ბათუმი, 2005.

გ. გაბუნია, 2006 - გ. გაბუნია, საქართველოს სახელმწიფოს მომავალი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფისა და მოწყობის პრობლემატიკა, ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის შრომები, კრებული XV, ქუთაისი, 2006.

ალ. დაუშვილი, 2004 - ალ. დაუშვილი, აჭარის ავტონომიის შექმნის საკითხისათვის საქ. მეც.აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის საისტორიო აღმანახი კლიო, N 22, თბ., 2004.

ბ. დიასამიძე, 2005 - ბ. დიასამიძე, საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის პრობლემები, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, ბათუმი, 2005.

- გ. ვაჭრიძე, პ. ვაჭრიძე, 1995** - გ. ვაჭრიძე, პ. ვაჭრიძე, ქუთაისის პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული სტატუსის ისტორიისათვის, 1995.
- რ. თოფჩიშვილი, 2005** - რ. თოფჩიშვილი, სამაზრო (საოლქო) დაყოფა — საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობის ძირითადი პრინციპები, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, ბათუმი, 2005.
- რ. თოფჩიშვილი, 2008** - რ. თოფჩიშვილი, ქართველთა ეთნოგენეზისი და ეთნიკური ისტორია, თბ., 2008.
- ვ. ლორთქიფანიძე, 1999** - ვიქტორ ლორთქიფანიძე, ქვეყნის ფედერაციული მოწყობა, ინფორმაცია განსჯისათვის, თბ., 1999.
- ი. მანველიძე, 2005** - ი. მანველიძე, აჭარის ავტონომიის შექმნის ისტორიიდან (წარსული და თანამედროვეობა), ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, ბათუმი, 2005.
- გ. მჭედლიძე, 2005** - გ. მჭედლიძე, ფედერალიზმის შესახებ ძველ საქართველოში, საქართველოს სახელმწიფო — უნიტარული თუ ფედერაციული, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, ბათუმი, 2005.
- მ. ნიკოლეიშვილი, 1988** - მ. ნიკოლეიშვილი, ქუთაისი XIX საუკუნის 70-80-იანი წლების მიჯნაზე, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ისტორიის, არქეოლოგიის ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია, 3, თბ., 1988. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული, 1918-1921 წწ., თბ., 1990, გვ. 460.
- “სიდა“ — ში საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის შესაძლო ალტერნატივები განიხილეს.
- საქართველოს ტერიტორიული მოწყობა, ქართულ ვიკიპედიის **Facebook**-ი სოციალური გვერდი. ოფიციალური გვერდი, გვ. 2.12:10, 17 სექტემბერი, 2013.
- სცსსა** - საქართველოს ცენტრალური საისტორიო სახელმწიფო არქივი.
- ტ. ფუტყარაძე, ქართველები, ნაწილი I, 2005 წ. გვ. 50,**

GURAM GABUNIA, LIA GABUNIA

ON THE NEW AUTONOMOUS AND ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION AND ORGANIZATION OF THE GEORGIAN STATE

The study of every scientific problem should be preceded by the historical overview of the issue in question. Unfortunately, it is impossible to give its complete picture here. We will attract your attention to the following points:

Different materials offer various viewpoints on the problem of autonomous and administrative-territorial division and organization of the present-day Georgia. Two principal but controversial opinions seem to dominate when the matter concerns defining the status of Georgia's autonomous regions:

The first point of view is the one suggested mainly by Russian (partly western), also by Abkhazian, Osetian, time after time by Armenian and recently by Azeri sides and is shared by some Georgian politicians and scholars (these last ones are distinguished with their "surrender-to-all" dispositions), numerous political parties and the so-called non-governmental organizations; (not to mention Abkhazian and Ossetian separatists and their ideologists who do not even assume the possibility of integrating within the Georgian state!); and the second is the one representing the whole spectrum of national Georgian viewpoints.

The third, the so-called the neutral viewpoint, offered mainly by international organizations and their Georgian supporters looks more likely to be a kind of vague mixture of ideas.

Almost all the supporters of all the approaches fail to recognize the real essence and history of the problem concerned, real causes and reasons that ultimately aggravated the issue. Most striking is giving too much political status to this problem and looking for the less important, unilateral and weak argumentation. Unfortunately, this very serious problem of vital importance for future existence, well-being and security of our country became the "field of exercises" for unsuccessful politicians, scholars and journalists. Georgian officials demonstrate the signs of sheer "historical nihilism and capitulation" concerning the question.

We ought to listen very mindfully to and take into account the suggestions of interested sides, have respect to their interests but we must solve all the important problems of our country ourselves!

When the problem of the future development of our country is being concerned our wisest guides can be our great ancestors, bitter-sweet lessons from the history of our native country, current problems and interests of Georgian state. In addition, great attention should be given to the experience of contemporary world (especially of Europe) and particularly to the recently emerged national, regional and global dangers and "challenges".

Regrettably, when dealing with autonomous and administrative-territorial organization of our country significant consideration is not given to the regional

---

aspect while regional factor draws rapt attention in the contemporary world. "Regionalism" became one of the urgent and acute problems of the modern history.

Thus, the problem of the future autonomous and administrative-territorial division and organization should be considered not just in the context of Georgia but in the context of Caucasus and Minor Asia as well.

Because of the complicated essence of the problem being discussed to make it clearer we consider it important to make a short historical and historic-geographical survey.

If we take the process of the entire historical area and its essential division (regions and so-called "worlds" of Georgia), over the centuries as a one whole, with respect to universal principle of true historicism, we shall be able to uncover the most common and natural regularity.